

PANDEMİ DÖNEMİNDE YAVAŞ GAZETECİLİK: THE GUARDIAN GAZETESİ ÖRNEĞİ

Dilhan APAK

Haliç Üniversitesi, Türkiye

dilhanapak@halic.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-7947-0755>

<i>Atıf</i>	Apak, D. (2021). PANDEMİ DÖNEMİNDE YAVAŞ GAZETECİLİK: THE GUARDIAN GAZETESİ ÖRNEĞİ. <i>İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi</i> , 13(2), 329-349
-------------	---

ÖZ

21.yy'ın gazetecilik disiplinine getirmiş olduğu yenilikler ve değişimler her geçen gün farklı bir boyut kazanmaktadır. Ancak öte yandan, habere güven duyulmasının öneminden hareketle, belli başlı olguların da varlığını ve niteliğini kaybetmemesi gerekmektedir. Gazetecilik mesleği, her şart ve koşulda okurlara haber iletme görevini üstlendiğinden dolayı; bu şartlar kimi zaman küresel pandemi yani küresel salgın gibi zorlayıcı dönemlere de denk gelebilmektedir. Bu koşullar altında doğru ve güvenilir haber iletiminin önemi bir kat daha artmaktadır. Çünkü okurların, güvenilir kaynaklardan elde edilmiş ve derinlemesine analiz edilmiş haberleri okumaları, aynı zamanda bu haberlerin yeni teknolojiler sayesinde anında dolaşıma girmesi yani yayılması demektir. Yavaş gazetecilik de bu amaçla genel geçer haberlerden ziyade, farklı bakış açılarını barındıran, haberde kaynak kullanımına ve çeşitliliğe önem veren, araştırmacı gazeteciliği önemseyen ve günümüz hızlı haber akışının tam tersi bir yaklaşımı benimseyen bir gazetecilik türüdür. Çalışma ile amaçlanan, *The Guardian* gazetesinin yavaş gazetecilik uygulaması olan Long Read isimli edisyonda 1 Mart-15 Mayıs 2020 tarihlerinde yayımlanan pandemi haberlerinin; haber ve kaynak çeşitliliği açısından analiz edilmesidir. İçerik analizi yöntemiyle 3 ana kategori ve 29 alt kategoride analiz edilen haberler neticesinde elde edilen bulgular, pandemi haberlerinde çeşitliliğin görece sağlandığı ancak kaynak kullanımı bakımından aynı çeşitliliğin yetersiz kaldığı yönündedir. Kaynak ve haber çeşitliliğinin yanında, kaynak türleri de yavaş gazetecilik uygulamalarında son derece önemlidir. Bu amaçla çalışmada, bahsi geçen tarih aralığında yayınlanan haberlerde kullanılan kaynak türleri de aynı yöntemle analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Yavaş Gazetecilik, Haber, Kaynak

Geliş tarihi: 17.01.2021 – Kabul tarihi: 21.02.2021, DOI: 10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd_v13i2002

Araştırma Makalesi-Bu makale iThenticate programıyla kontrol edilmiştir.

Copyright © İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

SLOW JOURNALISM DURING THE PANDEMIC PERIOD: THE CASE OF THE GUARDIAN NEWSPAPER

ABSTRACT

The innovations and changes that the 21st century brought to the journalism discipline are gaining a different dimension with each passing day. On the other hand, based on the importance of trusting the news, certain cases should not lose their existence and quality. The journalism profession assumes the task of informing readers should be done under all conditions and circumstances. Sometimes these conditions may coincide with challenging periods such as global pandemic. Under these circumstances the importance of accurate and reliable news delivery increases. Because readers get the news obtained from reliable sources and analyzed deeply, at the same time, it means that these news enter the circulation instantly thanks to new technologies. Slow journalism is a type of journalism that adopts an opposite approach to today's rapid news flow, which embodies different perspectives, emphasizes the use of resources in news and adopts investigative journalism, rather than general news. The aim of the study is to analyze pandemic news published between March 1 and May 15, 2020 in the edition of Long Read, which is the journalism practice of *The Guardian* newspaper, in terms of news and resource variety. According to the findings obtained as a result of the news, which were analyzed in 3 main categories and 29 sub-categories with the content analysis method, indicate that diversity is relatively ensured in pandemic news, but it is inadequate in terms of resource use. In addition to source and news diversity, source types are also extremely important in slow journalism practices. For this purpose, the types of sources used in the news published in the mentioned date range were analyzed with the same method.

Keywords: *Pandemic, Slow Journalism, News, Source*

GİRİŞ

Gazetecilik, hayata dair yaşanan tüm gelişmeleri takip etme, analiz etme ve değerlendirme ile yakından ilgili bir meslektir. Hayat ise içerisinde iniş çıkışları, sevinçleri, üzüntüleri ve aniden ortaya çıkan krizleri barındırmaktadır. Dolayısıyla yaşamın her anıyla ilgili yapılan haberler, kriz dönemlerine de denk gelebilmektedir. Öte yandan kamusal bir görev olarak kabul edilen gazeteciliğin, toplumu gerçeklerle ilgili bilgilendirmesi ve aydınlatması da beklenmektedir. Bu nedenle güvenilir kaynaktan, doğru bilgilerin okuyucuya aktarılması önem taşımaktadır.

Ancak yaşadığımız çağda hem okuyucuların okuma alışkanlıklarından kaynaklanan değişimlerden hem de yeni iletişim teknolojilerinin kullanım farklılıklarından doğan sonuçlardan dolayı haberi iletme, gazeteciler ve medya organları açısından adeta bir yarış halini almıştır. Bu durum hiç kuşkusuz haberin ve kaynağın doğrulanması önünde ciddi bir engel teşkil etmekte, diğer yandan okuyucuların yanlış bilgileneşine hatta yanlış yönlendirilmesine dahi neden olabilmektedir.

Benzer örnekleri kriz zamanlarında görmek daha olası hale gelmektedir. Beklenmedik zamanlarda ortaya çıkan ani olaylar olarak tanımlanan krizler kimi zaman ekonomik, sosyal ya da sağlık alanlarında karşımıza çıkabilmektedir. Bu gibi durum ve dönemlerde toplumun merak güdüsü harekete geçmekte; bilgi alma isteği artış göstermektedir. Bu isteği gerçek ve doğru haberlerle doyurabilmek ise gazetecilerin görevidir. Fakat kriz anında doğru bilgiye ulaşmak zor olduğu kadar yeni medya araçlarıyla hızla yayılan yalan haberlerin önünü alabilmek de bir hayli zordur.

Salgın hastalık anlamına gelen pandemi, 2020 yılını bambaşka bir gündeme sürüklemiştir. Korona virüsü sebebiyle Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan hastalık, kısa bir zaman içerisinde tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Ancak küresel pandemi ile birlikte yaşanan gelişmeler, beraberinde sağlık haberlerinin ne kadar önemli ve kamuoyu oluşturmada etkili olduğunu da gözler önüne sermiştir. Salgın ile ilgili sosyal medya üzerinden sağlanan haber akışı kimi zaman yanlış ya da yalan haberlerin dolaşıma girmesine neden olmuş, bu durum okurların da hatalı bilgileri edinmesine sebebiyet vermiştir.

Yavaş gazetecilik uygulaması ile amaçlanan ise yalnızca kriz zamanlarında değil, her zaman ve her konuda derinlikli, meslek ahlakını gözetken, kaliteli ve içinde bir hikâye barındıran haberler oluşturabilmektir. Çağımızda gitgide meta halini alan ve ilgi çekmek istersen tıklama kazanma telaşında kalitesini yitiren haberlerin yerine araştırma sonucu ortaya çıkan, kaynağı belli olan ve okuyucuyu da sürece dahil eden haberlere daha çok ihtiyaç vardır.

Bu çalışmanın ortaya çıkış sebebi de, aniden yaşanan pandemi sürecinde artan doğru ve güvenilir bilgi alma ihtiyacının karşılanması için yukarıdaki hedefler

doğrultusunda haber yapan yavaş gazetecilik uygulamasının, okurların bu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik haber ve kaynak çeşitliliğine sahip olup olmadığının analiz edilmesidir.

Çalışma kapsamında, *The Guardian* gazetesinin Long Read uygulamasında, 1 Mart 2020-15 Mayıs 2020 tarih aralığında yaptığı yavaş gazetecilik örneği haberler incelenmiştir. Bu haberler, konu ve içerik bakımında içerik analizi yöntemiyle 3 ana kategori ve 29 alt kategoride toplanmıştır. Burada hedef, pandemi haberlerindeki konu çeşitliliğinin, kaynak çeşitliliği ve kullanımının ve kaynak türlerinin analiz edilmesidir. Çünkü yavaş gazetecilik uygulamalarındaki en önemli amaçlardan biri de okurlara, çoğulculuğa zemin hazırlayacak şekilde farklı türde ve çeşitlilikte konu ve kaynaklardan hazırlanmış haberler iletebilmektir.

Bilim ve Gazetecilik

Bilim ve gazetecilik ayrı köşelere konamayacak kadar birbiriyle ilintili ve ilgilidir. Çünkü bilimin çeşitli deney ve araştırmalar sonucunda ortaya koyduğu nesnel verilerin toplumla paylaşılması, aynı doğrultuda bilimsel verilerin önem kazandığı bir kamuoyu oluşumunu da beslemektedir. Gazetelerin, kamuoyu oluşumundaki etkisinin analizleri Avrupa’da ilk gazetenin ortaya çıktığı 18.yy’a denk gelse de, öncesinde yayınlanan haber mektupları ve haber bültenleri de kamuoyu oluşumunda önemli etkiler yaratmıştır. Buradan yola çıkarak, haberin toplumların gündemini belirlemede ve algılarını yönlendirmede önemli bir role sahip olduğunu iddia etmek mümkündür.

Bilim insanlığın ortak ürünüdür ve kökleri ilkel toplumlara kadar uzanmaktadır. Bilim hem teknolojik gelişmeler sayesinde hayat koşullarını iyileştirir hem de dünya görüşümüzü ve fikirlerimizi etkilemektedir (Arda, Şahin & Büyükkol, 2013: 137). Hurafelerin ve batıl inançların akıl süzgecinden geçen fikirlerle karşılaşması sonucunda aydınlık fikirlerin ve serbest düşüncenin önündeki engeller de kalkmaya başlamıştır. Ancak hiç kuşku yok ki, bilimsel çalışmaların ilerleyebilmesi için da maddi kaynağa ve desteğe ihtiyacı vardır. Bu nedenle çoğu zaman bilimsel çalışmaların özgürlük sınırları da eleştiriye tabi tutulmakta, devlet güdümünde yapılan bilimsel araştırmalara ve sonuçlarına kuşku ile bakılabilmektedir.

İrfan Erdoğan’a göre (2007: 19), “Bilgi yoktan var olmaz ve kendiliğinden oluşup ortalıkta, kamusal alanda veya iletişim medyasında özgürce dolaşmaz. Bilgi insan tarafından üretilir. Bu üretim de örgütlü yapılarda, güç ve çıkar ilişkileri içinde, gücün belirlediği amaçlara uygun olarak yapılmaktadır”. Dolayısıyla, bilim ve gazeteciliğin yan yana gelmesi, var olan piyasa koşullarında ağırlıklı olarak ilgi çekici haberler üzerinden mümkün olmaktadır. Mucize ilaç formülleri, mucize sağlık kürleri, hastalıklara anında çözüm bulan karışımlar gibi özellikle sağlık alanında okurların ilgisini çekebilecek ve reklam geliri yaratacak içerikler tercih edilmektedir.

John Fiske'e göre de (2002: 172), "Bilim ve teknoloji, ataerkil kapitalizm sistemiyle yakından bağlantılıdır. Böylece bilim, mevcut güç yapısının korunmasına yardımcı olur. Bilim nihayetinde fiziksel dünya üzerinde güç kullanma aracıdır; bu yüzden, insanların sosyal dünyada güç uyguladığı bir toplumda, bu gücün fiziksel olarak da genişletilmesi 'doğal' görünmektedir. Bilim, toplumsal cinsiyet politikasında olduğu kadar sınıf politikasında da aktiftir. Toplumumuzdaki kadınlardan çok daha fazla erkek bilim insanıdır".

Fakat diğer yandan bilimin nesnelliği, verilere dayalı olması ve neden sonuç ilişkisine bağlılığı ile ortaya çıkan bilimsel araştırma sonuçlarının toplumla paylaşılması; bir nevi egemen güçlerin yarattığı gerçekliğin yerine pozitivist yöntemlerle elde edilmiş bu gerçeklerin geçmesi demektir; bu da demokratik toplumların gelişimi açısından son derece önemlidir. Bilimsel araştırma yöntemleri manipüle edilebilir ama özellikle kanıtlara ve somut verilere ihtiyaç duyulan durumlarda bu manipülasyonun başka bilimsel araştırmalarla ortaya çıkarılması da çok güç değildir.

Bu tartışmaların odağındaki bir başka önemli mevzu da kamunun bilme hakkı etrafında şekillenmektedir. Tarihsel süreçte bilginin, adil toplumların oluşumunda ve devamlılığında önemli bir rol üstlendiğine inanılmış; bilgilenen vatandaşların iktidarı elinde tutan hükümetlere baskı yapabileceği düşünülmüştür. Kavram üzerinden medyaya yönelik eleştiriler ve sorumlu bir basın talebi ise, 1947 tarihinde yayımlanan Hutchins raporu ile belirginleşmiştir (Çaplı, 2002). Bu rapor ile medyanın toplum karşısındaki sorumluluğu hatırlatılmış, medyanın eğitici, bilgilendirici ve çoğulculuğa uygun bir yayın politikasına sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Raporda Liberal Medya Kuramına getirilen bu eleştiriler, Sosyal Sorumluluk Kuramına doğru eğilimleri de hızlandırmıştır. Komisyon raporundaki ilk madde, medyanın gerçeği temsil etme görevine atıfta bulunmaktadır (Press reaction to Hutchins report, 2000):

"Medya, günün olaylarını ve anlamlarını doğru ve kapsayıcı bir şekilde sunmalıdır. Medya, yalan söylememeli, gerçek ile yorumu birbirinden ayırmalı ve gerçeklerin ötesine giderek doğruyu vermemelidir."

Bununla birlikte raporun yayımlanmasının üzerinden geçen 70 yıldan fazla zaman sonra, değişen iletişim teknolojilerinin de etkisiyle toplumlarda bilgiyi edinme, analiz etme ve kabul etme süreçlerinde kayda değer değişimler yaşanmıştır. Çevrimiçi ortamlarda, arama motorları sayesinde istenilen veriye ulaşılması artık saniyeler bile almamaktadır. Ancak bununla birlikte, bireylerin okuma ve izleme alışkanlıkları değişmekte; karşılaştıkları olağanüstü fazla sayıdaki veri karşısında karar vermekte zorlanmakta ve uzun metinleri okumayan beyinler tüm dünyada geriye gitmektedir. Bilimsel yaklaşımların öneminin azalması sonucunda, beyinler duygularıyla düşündükleri için inanç ve ahlak vurgularının

ağırlığı altında kalabilmektedir (Turgut, 2013). Bu durum, post-truth kavramının baskın hale gelmesine de neden olmakta, yani nesnel gerçeklerin yerine, kişisel düşüncelerin geçmesi; “bilimsel iddiaları dinleyenlerin, gerçek olmasını isteyip istemediklerinin önem kazanması - gerçeğin kanıtlarla değil dinleyicilerin mevcut inançlarıyla ve değerleriyle tutarlı olmasına bağlı olarak yargılanmasıdır” (Mair, 2007: 3).

Bilim gazeteciliğinin önemszenmesi ve yaygınlaşması bahsi geçen sebeplerden dolayı daha da önem kazanmaktadır. Nesnel bakış açısı bilhassa bilimin tüm dalları ile ilgili konularda tartışmasız biçimde sahip olunması gereken bir özelliktir. Bilim dalları ile ilgili yapılan haberlerde neden sonuç ilişkisine değinilmesi, kaynak gösterilmesi, bu kaynakların nitelikleri ve kurum yapılarının da içerikte açıklanması gerekmektedir. Bu şekilde bilinçli bir kamuoyu oluşumuna zemin hazırlanabilir, bilimsel konularda kişisel değer yargılarının değil objektifliğin geçerli olduğu anlaşılabilir.

Sağlık Haberlerinde İçerik, Söylem ve Kaynak Tartışmaları

Gazeteciliğin önemli bir uzmanlık alanı olan sağlık haberciliği, insan sağlığını ve yaşam kalitesini ilgilendiren her konuda yapılan habercilik faaliyetlerini kapsamaktadır (Öğüt, 2017: 7). Sağlık ile ilgili haberler, bilimsel haberlerin alt başlıklarından birisidir. Bu nedenle de kanıtlara dayanarak, dikkatle ve özenle verilmesi gereken haberlerdir. Çünkü verilecek eksik ya da hatalı bir bilgi, okurların yanlış bilgilenmesine ve yönlendirilmesi neden olabilmektedir. Sağlık haberlerini yazan kişinin bu alanda uzman olması ya da kullandığı kaynakların güvenilir olması önemli hususların başında gelmektedir. Öte yandan sağlık konusunda medyada yapılan haberler okurların çoğu zaman ilgisini çekmektedir. Çünkü hem hastalıklara sunulan pratik çözümler hem de uzman doktor tavsiyeleri adı altında oluşturulan köşelerde okurların anlayabileceği şekilde sadeleştirilmiş bir dille anlatılan öneriler; en çok okunan haberler arasında yer almaktadır.

Ancak küresel pandemi gibi salgın hastalıkların baş gösterdiği dönemlerde sağlık haberleri, sağlık köşelerinde yer verilen “mucize iksirlerin” ötesinde ihtiyaçlara karşılık gelmektedir. Süleyman İrvan’a göre (URL-1): Kriz ve belirsizlik gibi anlarda medyaya bağımlılık artmaktadır. İnsanlar belirsizliği anlamaya, anlamlandırmaya çalışıyorlar ve başvurdukları kaynak medya oluyor. Medya doğru bilgilendirmeyi yapmadığında dedikodu, söylenti hızla yayılmaya başlamaktadır. Dolayısıyla bu gibi belirsizlik dönemlerinde medyaya çok büyük görev düşmektedir”.

Özellikle dijital iletişim sonucunda bu söylentilerin ve gerçek dışı bilgilerin yayılma hızı çok daha büyük bir ivme kazanmaktadır. Dijital okuryazarlık konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan bireyler, mobil cihazlarına ya da bilgisayarlarına gelen kaynaksız ya da dayanaksız hemen her bildirimi doğru kabul etme eğiliminde olup, kendi yakın çevresiyle de paylaşmaktan herhangi bir endişe duymamaktadır. Bu nedenle de salgın hastalıkların olduğu kriz dönemlerinde her

türlü verinin kolayca dolaşıma girdiği ve dezenformasyon yayma amacıyla olan kurum ve kişilerin de bu süreçten yararlandığı görülmektedir.

Öte yandan böyle dönemlerde medyanın kullandığı bir risk söylemi gerçeği de vardır. Bu söylem sayesinde okurların hastalık, tedavisi ve korunma yolları ile ilgili algılarına da direkt şekilde etki edilmektedir. Örneğin, Almanya’da 2011 yılında koli basili salgını hakkında yürütülen çalışmanın sonuçlarına göre, geleneksel medyanın da sosyal medyanın da riski kuvvetlendirdiği anlaşılmıştır. Bir başka çalışmada, Fransa’da domuz gribine dair haberlerde risklerin aşırı abartılmasının sağlık otoritelerinin itibarını zayıflattığı sonucuna ulaşılmıştır (Kayıhan & Hülür, 2019). Tüm bu söylemler, diğer geleneksel medya organlarında ve yeni medya kanallarında da yeniden üretilmektedir.

Sağlık alanında gazetecilik yapan Nazlı Şenyuva’ya göre (URL-2): “Sağlık haberlerinde en önemli nokta kaynak gösterilmesidir. Etik olan, güncel ve güvenilir kaynakları kullanarak halka bilgiyi etkili, açık, dürüst ve eksiksiz bir şekilde ulaştırmaktır, gelişmeleri aşırı dramatize etmemek veya yanlış sunmamaktır.” Çünkü toplumda oluşan yanlış algıların kısa vadede değişmesi kolay değildir. Aynı zamanda, pandemi gibi olağanüstü dönemlerde bireylerin mucizeleri veya her şeyin bir anda düzeleceğini anlatan haberlere olan ilgisi de artmaktadır. Bu konuda medyaya yönelik eleştiriler, “Sağlık haberlerinin genellikle üzerinde titizlikle durulmadan, gerçekliği ve bilime uygunluğu yeterince araştırılmadan ve sorgulanmadan verilmesi etrafında şekillenmektedir” (Kaya, Yüksel & Öğüt, 2011: 53).

Bu eleştirilere, yapısı itibarıyla dijital medyanın getirdiği hız ve haberi en önce iletme gibi kaygılar da neden olmaktadır. Zaman baskısı altında çalışan gazeteciler ve editörler, haberi sadeleştirip yayınlamaya çalışırken, kaynak gösterme ya da teyit etme gibi önemli etik detayları gözden kaçırabilmektedir. Fakat yine aynı dijital imkânlar sayesinde yanlış ya da eksik verilen haberlerin düzeltilme ve doğru şekilde yeniden dolaşıma sokulma imkânı da bulunmaktadır. Elbette her ne kadar bir haber tezip edilse de, yanlış yayınlanmış hali çoktan birçok okurla buluşmuş ve yeniden üretilmiş olmaktadır.

Sağlık haberlerine yönelik getirilen eleştirilerden birisi de, haber dilinde sıkça magazin kalıplarının kullanılmasıdır. “İyimser, abartılı ve mucizevi beklentilere neden olan” başlıklar ve yanı sıra “Penisilin yapıldı, kolu kesildi” şeklinde bir ilaca olumsuz yüklemeler yaparak okurlarda dayanaksız bir biçimde güvensizlik yaratan başlıklar (Utma, 2017), bu kategoride değerlendirilmektedir. Tıbbi uygulamalar karşısında mağdur duruma düşen hastaların çerçeveleme yöntemiyle medyada ön plana çıkartılması da benzer sorunlardan biridir. Kimi zaman medyada yanlış sağlık uygulamaları gerçekten irdelenirken, çoğu zaman sağlık çalışanlarını suçlayıcı bir söylem de benimsendiği görülebilmektedir (Şahinoğlu & Baykara, 2011).

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2005 yılında yayımlanmış olduğu "Dünya Sağlık Örgütü Gazeteciler için El Kitabı: Grip Salgını" başlıklı kitapçıkta, kuş gribi salgını ile birlikte sağlık konularında yapılan gazetecilik çalışmaları hakkında öneriler verilmiştir. Kitapçığa göre (Cheng, 2005), gazetecilerin temel sorumluluklarından birisi, dolaşıma soktukları bilginin olabildiğince doğru olmasını sağlamaktır. Bu, bilimsel olarak kanıtlanması gerektiği anlamına gelmemekte ancak, bilinen ve kanıtlanmış olanlarla tutarlı olması gerektiğine işaret etmektedir. Gazetecilerden beklenen, sağlam bilgilere dayanan ve dayanmayan haberler arasında ayırım yapma yeteneğidir. Öte yandan, hem tıbbi hem de bilimsel altyapı eksikliği, hükümetlerin hızla yayılan bir salgının zorluğunu aşma yeteneğini azaltabilmekte ve toplumsal iletişimi yani sağlık haberciliğini daha önemli hale getirmektedir.

Yavaş Gazetecilik

Gazetecilik, değişen ekonomik, sosyal ve politik dengeler sebebiyle tarihsel süreçte farklı beklentilere ve ilgilere cevap verebilmek için çeşitli türlere ayrılmıştır. Geleneksel gazetecilik, magazin gazeteciliği, veri gazeteciliği, internet gazeteciliği, mobil gazetecilik, servis gazeteciliği, robot gazetecilik şeklinde farklı fakat çoğu zaman birbiriyle kesişen kulvarlara ayrabileceğimiz gazetecilik mesleği, toplumu gelişmelerden haberdar etme gibi önemli bir görev üstlendiğinden ötürü, sıkça eleştirilerin odağı haline gelmektedir. Bu eleştiriler kimi zaman toplumun farklı kesimlerinden, kimi zamanda da iktidar ya da muhalefet cephelerinden gelmektedir.

Gazeteciliği hem iş yapış şekilleri hem de kullanılan araçlar bakımından dönüştüren en önemli değişkenlerden birisi de teknolojidir. Hiç kuşku yok ki internet teknolojisi ile birlikte, gazetecilik mesleği açısından köklü birtakım değişimler yaşanmıştır. Öncelikle haberin hazırlanma aşamasından basım aşamasına kadarki süreçte kullanılan teknolojik aygıtlar neredeyse tamamen internete bağlı hale gelmiştir. Bu durum, internette okuma alışkanlığını artırmış ve gazeteleri de zorunlu olarak internet yayıncılığına doğru giden bir yola yöneltmiştir. Fakat internette haber okuma, basılı gazeteden haber okuma alışkanlığından bazı temel farklılıklar barındırmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, mobil iletişimin ve onu destekleyen araçların yaygınlaşması, hem içerik üretimini, hem de bu içeriğin İnternet ve mobil ağlar üzerinden paylaşımını kolaylaştırmış; haber ve enformasyon değeri taşıyan gelişmeler, kullanıcının ürettiği görsel içerikle desteklenerek milyonlarca insanın hızlı ve etkin bir şekilde paylaştığı bu platformlara taşınmaya başlamıştır. Bu aynı zamanda, kullanıcının hem geleneksel medyanın (örgütleniş yapısından da kaynaklanan) içerik üretimindeki "yavaşlığını" aşmasına, hem de günümüz insanının daha çok haber, daha hızlı haber ve en yeni haber talebini karşılamaya yardımcı olmaya başlamıştır (Özçağlayan & Uyanık, 2010).

İnternetin sosyal hayattaki etkinliği ve yeri artış gösterdikçe, toplumu güdüleyen merak duygusu, daha hızlı ve daha fazla habere ulaşma isteğini de beraberinde getirmiştir. Bu durum, yazılı basının aynı zamanda birer internet sitesi oluşturarak, çevrimiçi ortama adım atmasını da gerektirmiştir. 20.yy sonundan itibaren görülmeye başlayan bu gelişme, öncelikle gazetelerin kâğıttaki içeriklerini aynen ve olduğu gibi çevrimiçi ortama aktarmaları ile başlamış, ancak kâğıda baskıyı talep eden okur ile çevrimiçi okumayı talep eden okur arasındaki farkların anlaşılması çok uzun sürmemiştir.

Shannon ve Weaver'ın iletişim modeline, DeFleur'un geribesleme ile yapmış olduğu katkı sonucunda ortaya çıkan temel model de görüldüğü gibi kaynağın, hedefe ulaşacak daha etkili bir iletişim biçimini adapte etmesi gerekmektedir (McQuail & Windahl, 2005: 32). Bu nedenle, yayın organları var olan basılı içeriği aynen kopyalamak yerine, çevrimiçi ortamdaki hedef kitleye uygun şekilde sayfa tasarımı, haber seçimi ve fotoğraf düzenlemesi yaparak dönemin gereklerine adapte olmaya başlamışlardır. Elbette bu süreçte gazetecilerin kendi çevrimiçi günlüklerinde de haber paylaşımı yapmaya başladıklarını; öte yandan bu durumun bilhassa 11 Eylül 2001 gibi yaşanan toplumsal kriz ve felaket dönemlerinde hızlı haberleşmeyi de mümkün hale getiren bir haberleşme yöntemi olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Dolayısıyla, internetin gazeteciliğe getirmiş olduğu ilk değişimlerin hızlı haberleşme ile doğru orantılı ilerlediğini ifade etmek mümkündür.

Öncelikle internette karşı karşıya kalınan veri sayısının bir hayli fazla olması, okurların neye yöneleceği karşısında bir bocalama yaşamasına neden olabilmektedir. 2018 yılında Türkiye'de yapılmış olan biri araştırmaya göre, okuyucular, bu veri bombardımanı karşısında savunma mekanizmaları geliştirmektedir. Ancak bu savunma mekanizmaları, kişisel tercihlere bağlı olarak değişmekte; okuma davranışı, özetle merak edilenler veya tahammül edilenler çerçevesinde somutlaşmaktadır (Özmen, 2019). Fakat bu durum, gazetecilik mesleğinde haberin bir meta haline gelme tehlikesini beraberinde getirmekte ve haber, zamanla yarışan, hızla tüketilen, yalnızca okurların ilgisini çekme amacıyla süslü ya da sansasyonel başlıklara sahip olan ve çoğunlukla da güvenilmeyen kısa metinler halini almaktadır.

Soruna yönelik olarak, yeni bir kavram olmamakla birlikte günümüzde dikkat çekerek köklü basın kuruluşları tarafından da uygulanmaya başlanan yavaş gazetecilik, haberin derinlemesine araştırılarak, etik kurallar çerçevesinde, kaynak belirtilerek hazırlanması ve yayımlanması gerektiğini savunan bir gazetecilik türüdür. Elbette bu yaklaşım, günümüz internet gazeteciliği dinamiklerine ters düşmekle birlikte, habere olan güveni okurlar nezdinden yeniden kazanma yollarından biri olarak da kabul edilmektedir. Günümüz koşullarında yaşanan gazetecilik sorunları temelinde, "Gazetecilik yaparken harcadığımız zaman, ürettiğimiz haberin kalitesini etkiler mi?" (URL-3) sorusundan yola çıkarak, bir

haberi oluşturma ve yazma süreçleri üzerine bu yeni tartışma ortaya çıkmıştır. Her ne kadar 21.yy insanının okuma alışkanlıklarında görülen olumsuz değişim sürse de, bu durumun özellikle derin araştırma gerektiren konularda değişmesi gerektiği yönünde önemli kaygılar bulunmaktadır.

Yavaş gazetecilik, Susan Greenberg'in Yavaş Gıda hareketinden yola çıkarak ortaya atılmış olduğu bir kavramdır. Bu durumun, bilgi ve haber için de geçerli olabileceğini tartışan Greenberg, bir yandan günlük haberlere çevrimiçi ortamda ve ücretsiz ulaştığımızı belirtirken, diğer yandan geleneksel basının ise okuyucuları kaybettiğini belirtmektedir. Fakat Greenberg'e göre (URL-4) aynı zamanda, araştırma için zaman harcayan, başkalarının kaçırdığı hikâyeleri fark eden makaleler, haberler ve röportajlar için de büyüyen bir pazar olmalıdır. Geleneksel gazetecilikte basılı medya, uygulama veya baskı olarak dolaşımda daha uzun zaman geçirme ve daha yavaş bir şekilde okunma eğilimindedir. Bu açıdan bakıldığında, yavaş gazetecilik yeni bir şey gibi gözükmemektedir. Ancak Yavaş gazetecilik, üretimdeki zamansallıktan daha fazlasını ifade etmek için kullanılmaktadır (Le Masurier, 2015).

2010 yılında Benedickt Köhler, Sabrina David ve Jörg Blumtritt'in yayımlanmış oldukları Yavaş Medya Manifestosu da bu konuda atılmış önemli adımlardan biridir. Bu manifestoda (URL-6), Yavaş gazetecilikte, "Yavaş Yemek" akımında olduğu gibi hızlı tüketim ile ilgili değil, içerikleri dikkatlice seçmek ve konsantre bir şekilde hazırlamakla ilgili bir kaygı olduğundan söz edilmektedir. Manifestoda (2010), yavaş medyanın özellikleri şöyle sıralanmaktadır: "Yavaş Medya, sürdürülebilirliğe bir katkıdır; mükemmelliği hedefler; üre-tüketicileri geliştirir; söylemsel ve iletişimseldir; kullanıcılarına saygı duyar; zamansızdır; gerici değil ilerici; kaliteyi elle tutulur hale getirir; reklam ile değil tavsiye yoluyla yayılır."

Dolayısıyla buradan yola çıkarak, yaklaşık 10 yıldır tartışılan bir kavram olan Yavaş gazeteciliğin önemli bir yer tuttuğundan bahsetmek yerinde olacaktır. Teknolojilerin yaratmış olduğu kullanım alışkanlıklarından dolayı habere hızlı ulaşma ve haberi hızlı tüketme durumunun geri dönüşü olmasa da, detaylıca araştırılmış ve üzerine düşünülmüş haberleri gerçekten anlayarak ve tartışarak okumak isteyen bir okuyucu kesimi de mevcuttur. "Haberin diğer tüm enformasyonlardan ayırt edilebilmesi için, öğrenildiği anda gösterilmesi, belirtilmesi ana koşuldur" (Tokgöz, 2013: 275) deyişi elbette doğruluk payı taşımaktadır. Ancak haberi iletme sürecinde kaynağa ve haberin doğruluğuna dair araştırmaların yapılmış olması da büyük önem arz etmektedir. Çalışma itibariyle sağlık haberlerinde de yavaş gazetecilik uygulamalarının okurların doğru ve güvenilir bilgi edinmesi bakımından ne kadar önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir. Ne kadar fazla sayıda medya kuruluşu bu yaklaşımı benimserse, okur tarafından habere duyulan güvenin de zaman içerisinde o kadar fazla artma ihtimali olacaktır.

Örneğin, üç ayda bir çıkarılan Yavaş gazetecilik akımının temsilcilerinden *Delayed Gratification*, Ocak 2011’de Rob Orchard ve Marcus Webb tarafından kurulmuş olan ve belki almanak demenin daha doğru olabileceği bir dergi olma özelliğini taşımaktadır. Ocak-Şubat-Mart aylarındaki olayları kapsayan sayı, bu üç aydaki olaylar etraflıca çalışıldıktan sonra, ancak Haziran ayında yayınlanmaktadır. Okuyucuların abonelik sistemine dayanan bu Yavaş gazetecilik uygulaması, özgün ve detaylı araştırmalarla temellenen, sahadaki muhabirlerin ürettiği içerikler sunmaktadır. Haber içeriklerinde yüksek çözünürlüklü fotoğraflar ve ölçülü infoTablolar dikkat çekmektedir (Le Masurier, 2015). Ancak yavaş gazetecilik uygulamaları yalnızca alternatif medya tarafından değil, ana akım medya tarafından da tercih edilmeye başlanmış ve başarılı uygulamalar okurların da ilgisini çekmeye başlamıştır.

Dolayısıyla geleneksel gazetecilik uygulamalarından farklı bir tablo ile karşı karşıya kalınmaktadır. Haber döngüsünün girmiş olduğu bu hız yarışı içerisinde, gerçekliği sorgulanan ve okuyucuyu sürekli şaşırtmaya çalışan son dakika haberlerinden farklı şekilde, okuyucunun güvenini kazanarak, haberi gerçekten anlamasını sağlayarak ve bunu infoTablolarla destekleyerek habercilikte yeni bir yaklaşım sergilenmektedir. Fakat gazetecilerin sorduğu ve tartışma konusu haline getirdiği önemli sorulardan biri de şudur: Bir haber kuruluşu, 21. yy’da rekabet ve hızın ön planda olduğu bu haber döngüsünden vazgeçmeye karar verdiğinde ne olur? Gazeteci Piet van Niekerk’e göre (URL-7) her şeye rağmen başarılı olmak mümkündür:

“İki yıldan biraz daha uzun bir süre önce İngiltere’nin köklü gazetelerinden The Times, çevrimiçi olarak yürüttüğü son dakika haber döngüsünü terk etti ve dijital haber dağıtım hızını yavaşlattığı ilk yıl içinde, mobil uygulamalarındaki sayfa görünümleri yüzde 300, mobil uygulamaya abone olanların sayısı yüzde 20 artmıştır, web sitesi ziyareti ise yüzde 110 çoğalmıştır. Aynı zamanda, gazetenin basılı baskı tirajında bile satışların yüzde 9,5 arttığı görülmektedir.”

Özellikle bilinen gazete ve dergilerin benimsemeye başladığı bu yaklaşım, yeni girişimcileri de okuyucu ilgisi ve finansal kaynak gibi kaygılar yönünden cesaretlendirici bir misyona sahip olabilmektedir. Akademik çalışmalar açısından da Yavaş gazeteciliğin literatürde daha fazla yer almaya başladığını ve dikkatleri çektiğini söylemek mümkündür. Örneğin, dünyanın ilk Yavaş Gazetecilik Konferansı, 2018 yılının Haziran ayında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’deki Oregon Üniversitesi’nde gerçekleştirilmiştir. Sağlık haberciliği bakımından da yavaş gazeteciliğin benimsendiği medya ve basın kuruluşlarının, hata payı daha düşük olan, etik ve güvenilir kaynaklar edinilen haberleri dolaşıma sokacağına inanılmaktadır.

YÖNTEM

Çalışmanın araştırma yöntemi içerik analiz olarak belirlenmiştir. İçerik analizi uygulamalarında medya mecrasının ve içeriğinin tespiti önemlidir. Bu çalışma itibarıyla örneklem olarak The Guardian gazetesinin “Long Read” adı altında yapmış olduğu haberler analiz edilecektir. Bu gazetenin seçilme sebebi, popüler ve köklü bir gazete olmasına karşın, yavaş gazetecilik uygulamasına yönelik olarak 10 yıldan fazla bir süredir yürüttüğü istikrarlı çalışmalarıdır. ‘Long Read’ de bu çalışma kapsamında ortaya çıkan yavaş gazetecilik haberlerini içermektedir. Çalışmanın örneklem tarihi 1 Mart-15 Mayıs 2020 olarak belirlenmiştir. Burada amaç, pandeminin neredeyse tüm dünyada yayılmaya başladığı andan çalışmanın yapıldığı tarihe dek yapılmış olan haber paylaşımlarını tümüyle analiz edebilmektir. Araştırma sorusu ise, “*Pandemi salgınında yavaş gazetecilik örneği olan haberler ne tür bilimsel kanıtlara ve bilimsel kaynaklara yer vermiştir?*” şeklinde belirlenmiştir.

İçerik analizi, bireysel bilişsel süreçlerin yani algıların ve yarattığı etkilerin mesaj özellikleriyle nasıl ilişkili olduğunu araştıran araştırmacılar için önemli bir araç olmaya devam etmektedir. Öte yandan içeriğin kendisi, yapısını şekillendirmeye sebep olmuş ya da olabilecek çeşitli öncü koşulların veya süreçlerin bir sonucudur (Riffe, Lacy ve Fico, 2005, s.7-10). Bu nedenle, içerik analizinin bağlamsal koşullardan ayrı bir biçimde yapılması mümkün değildir. İçeriği ortaya çıkartan etmenler, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel gibi birçok koşulu içinde barındırabilmekte, bu durum medya metinlerine direkt ya da dolaylı bir biçimde yansımaktadır. Bu amaçla çalışmada *The Guardian* gazetesinin *pandemi* sürecinde 1 Mart-15 Mayıs 2020 tarih aralığında yapmış olduğu 57 adet haber tespit edilmiştir. Bu haberler, konu ve içerik bakımında içerik analizi yöntemiyle toplamda 3 ana kategori ve 29 alt kategoriye göre analiz edilmiş. Bu kategoriler şu şekilde belirlenmiştir:

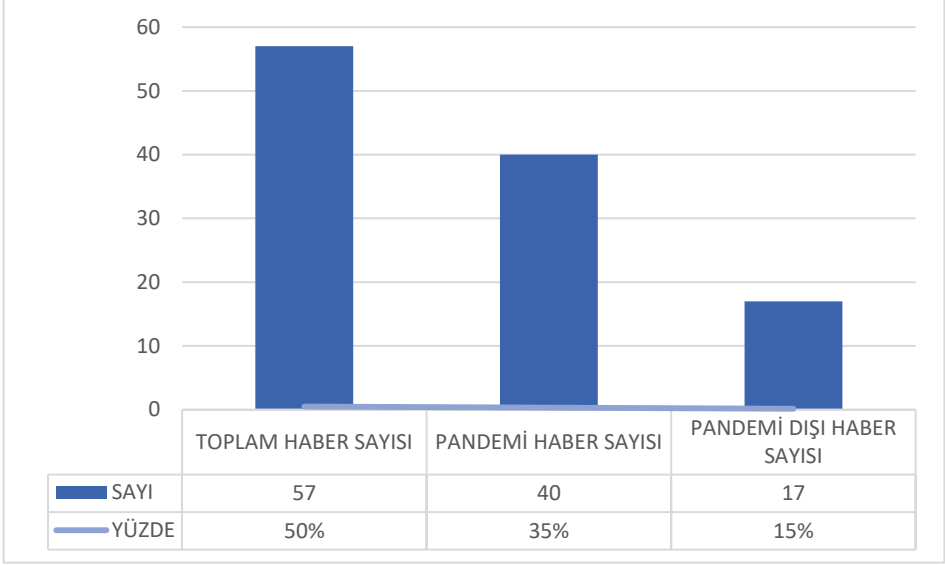
1. Kategori: Haberin Konusu: Pandemi, Doğa, Çevre, Ekonomi, Siyaset, Kültür, Diğer. (7 alt kategori)
2. Kategori: Haberin Kaynağı: Araştırma Sonucu, Bilimsel Yayın, Kişisel Beyanlar, Devlet Kurumlarının Açıklamaları, Bilimsel Toplantı, Dergi, Gazete, Kitap, Diğer. (9 alt kategori)
3. Kategori: Haber kaynağı olan kurumun türü: Kamu Kurumu, Özel Araştırma Kuruluşu, Sivil Toplum Kuruluşu, Üniversite, Özel Şirketler, Kurum Bilgisi Bulunmayanlar ve Diğer. (8 alt kategori)

BULGULAR

The Guardian gazetesinin Long Read isimli yavaş gazetecilik edisyonunda incelenen 57 yavaş haber örneği arasından 40 tanesinin pandemi ile ilgili olduğu, 17 tanesinin ise pandemi dışı konularla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Gazete, konu ve içerikleri ne olursa olsun, haberleri detaylı, neden-sonuç ilişkisi içerisinde

ve içerdiği iddiaları kaynaklarla kanıt göstermek suretiyle destekleyerek ya da reddederek aynı zamanda bilimsel gazetecilik örneğini de sergilemiştir. Aşağıdaki Tablote bahsi geçen haber dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1. Yavaş Haber Dağılımı

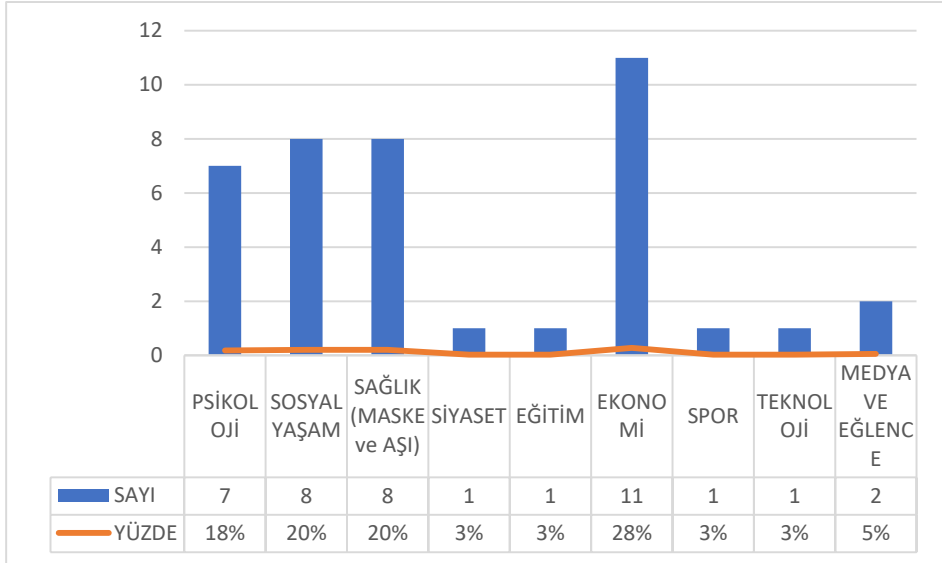

Pandemi ile ilgili yavaş haberlerin konularını ağırlıklı olarak ekonomi haberleri kaplamıştır. Yaşanan küresel salgın sonucunda tüm dünyada ekonomik ve finansal krizler yaşanmaya başladığından, salgının bu alandaki boyutuna ve yarattığı etkilere ağırlık verilmiştir. Bu etkiler, işsizlik, ödenemeyen krediler, değişen çalışma koşulları, alışveriş ve ekonomik yardımlar şeklinde haberlere yansımıştır. Öte yandan bir diğer önemli ve sayıca fazla haber sağlık ile ilgili yapılmıştır. Sağlık haberlerinde, pandemi sürecinde devam eden aşı çalışmaları, maske kullanımı, alınan tedbirler, Covid-19 ve gebelik, sağlıklı beslenme gibi başlıklar tercih edilmiştir. Bir diğer öne çıkan haber konusu ise sosyal yaşam olmuştur. Pandemi döneminde değişen sosyal yaşamla ilgili yapılan haberlerde, sokağa çıkma yasakları, sosyal mesafe kuralları ve değişen alışkanlıklar ele alınmıştır. Neredeyse sosyal yaşam kadar önem verilen bir başka haber konusu ise pandemi ve psikoloji olmuştur. Küresel salgın ile mücadelede değişen ekonomik ve sosyal koşulların yarattığı psikolojik etkiler (örneğin travmalar) uzman psikiyatrist ve psikoterapistlerin kaleminden detaylı bir biçimde ele alınmıştır.

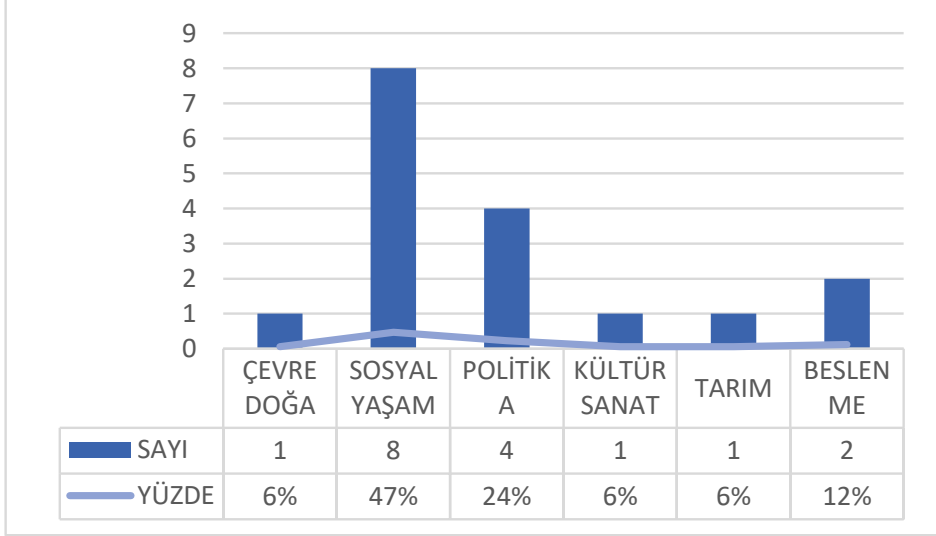
Medya, eğlence, eğitim ve siyaset gibi konu başlıkları ise tek bir haberle sınırlı kalmıştır. Ancak bu haberlerin de derinlemesine analiz edilerek, gerek kişisel beyanlar, gerek tarihi belgeler ve araştırma sonuçları sunulularak yazıldığını ifade etmek gerekmektedir. Örneğin pandemi ve eğitim başlıklı haberde dikkati çeken, pandemi sürecinde uzaktan eğitim veren öğretmenlerden alınan geri

bildirimler ve yapılan araştırma sonuçları ile desteklenen verilerin ön plana çıkarılmış olmasıdır. Haberin temel sorusu " Uzaktan eğitim, okulun yerini tutar mı? "olarak belirlenmiş ve cevabı aramaya yönelik veri analizleri yapılmıştır. Yavaş gazeteciliğin en önemli noktalarından biri olan haberi farklı yönlerden ele almak ve okuyucuyu da sürece dahil etmek bahsi geçen konu başlıkları ile gerçekleştirilmiştir. Haber çeşitliliği yönünden de ortaya tatmin edici bir tablo çıktığını ifade etmek mümkündür. Pandemi ile ilgili Long Read uygulamasında çıkan haberler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2. Pandemi ile İlgili Yavaş Haber Konuları

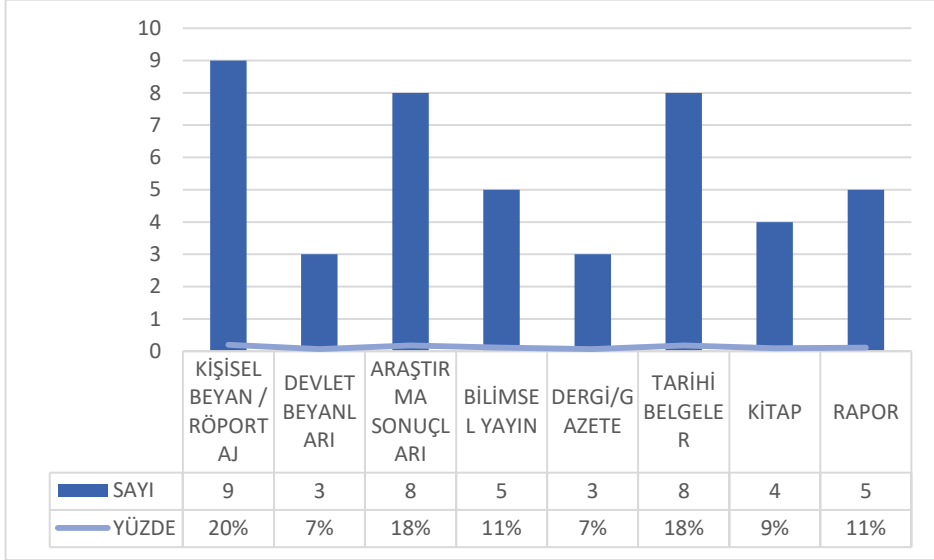

The Guardian gazetesi, Long Read uygulamasında yalnızca pandemi haberlerine değil, pandemi dışı haberlere de yer vermiştir. Yavaş gazetecilik uygulamalarında, hem gündemi takip etmek hem de gündemin gölgesinde kalan konuları da gün ışığına çıkarabilmek önemlidir. Bu amaçla incelenen pandemi dışı 17 haberde, konular ağırlıklı olarak sosyal yaşam ve politika etrafında şekillenmiştir. Sosyal yaşamı kapsayan haberlerde daha çok, ataerkil toplum, temel haklar, evsizler ve çevresel değişimler konu başlıkları olarak dikkat çekmektedir. Politika haberlerinde ise, tarihte kitlesel toplama kampları, Neo-Naziler, din ve siyaset gibi başlıklar haber içeriklerinde ön plana çıkmıştır. Tüm haberlerde gerek yapılan röportajlar gerekse elde edilen verilerin kaynağı belirtilmiş ve yine kaynaklı fotoğraflara da yer verilmiştir. Her haberin sonunda daha detaylı bilgi için kullanılan rapor ya da araştırma sonuçlarının linkleri de paylaşılmıştır. Pandemi haberlerinde olduğu kadar haber çeşitliliğine rastlanmamış ancak habere konu olan başlıklar derinlemesine analiz edilmiştir. Aşağıda yer alan tabloda, pandemi dışı yavaş haberlerin konu dağılımını rakamsal olarak görmek mümkündür.

Tablo 3. Pandemi Harici Yavaş Haber Konuları

Pandemi ile ilgili yapılan haberlerde *The Guardian* gazetesi, bazen bir bazen de birden fazla haber kaynağı kullanmıştır. Bu nedenle aşağıda yer alan tablodaki toplam rakam, toplam pandemi haber sayısı olan 40'ı aşmaktadır. Çünkü örneğin, bazı haberlerde hem bilimsel yayın hem de tarihi belgeler aynı anda kullanılmıştır. Ancak haber içeriklerinde kaynak olarak en fazla tercih edilen türün kişisel beyan ve röportaj, ardından da araştırma sonuçları ve tarihi belgeler olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Habere konu olan kişi ve kurumlarla mutlaka röportaj yapıldığı dikkat çekmekte; öte yandan bu kişi ve kurumlarla ilgili detaylı bilgiler de verilmektedir. Sağlık haberlerinde güvenilir kaynak kullanımı, okuyucuyu yanlış yönlendirme önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu nedenle, yavaş gazetecilik uygulamalarında kaynak kullanımına özen gösterilmektedir. Öte yandan kaynak olarak kullanılan araştırma sonuçlarının hangi kurum tarafından ve ne zaman yapıldığı paylaşılmış; detaylı bilgi için de güncel link paylaşımları yapılmıştır. Tarihi belgeler de gazete ya da dergi haberleri ile harmanlanarak ya da hâlihazırda imzalı belgeler şeklinde haber içeriğine iliştilmiştir. Pandemi ile ilgili haberlerin hepsinde mutlaka kaynak kullanıldığı tespit edilmiştir. Ancak kaynak çeşitliliği bakımından dağılımın dengeli olduğu gözlenmiştir. Bu dağılımı, aşağıda yer alan tabloda görmek mümkündür.

Tablo 4. Pandemi ile İlgili Yavaş Haberlerin Kaynakları

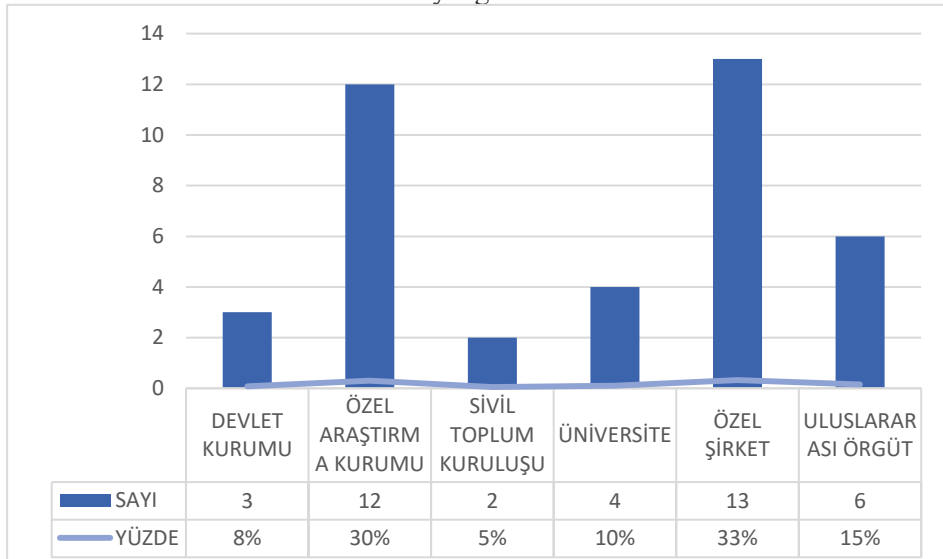
Haber kaynakları, haberin çerçevenme şeklini, tartışılma biçimini ve söylemini de belirlemektedir. Öte yandan neyin haber değeri taşıyıp neyin taşımadığına dair karar verenler de bizzat birincil haber kaynakları olmaktadır. Aynı zamanda, haber kaynaklarını resmi otoritelerle sınırlı tutmak yerine, hak örgüt temsilcilerini haber kaynağı olarak kullanmak habere farklı bakış açıları katacaktır (Alankuş, 2016). Haberin kaynağının yanı sıra, kaynak türü de yavaş gazetecilik açısından önem arz etmektedir. Haberin konusuna ve içeriğine uygun kaynak türünün seçilmesi, haberin güvenilirliği açısından gereklidir. *The Guardian* gazetesinin Long Read uygulamasında pandemi haberlerinde kullandığı kaynak türlerinin dağılımına bakıldığında, özel şirket başlığı altında toplanan bankalar ve özel kuruluşların ön plana çıktığı görülmektedir. Bunun sebebi, pandemi ile ilgili yapılan sayıca fazla ekonomi haberlerinde banka ve şirketlerin beyanlarına ve raporlarına mutlaka yer verilmiş olmasıdır. Öte yandan özel araştırma kuruluşlarının pandemi sürecinde yapmış olduğu ilgili araştırma sonuçlarına da detaylı olarak yer verilmiştir. Örneğin, pandeminin psikolojik boyutlarının irdelendiği bir haberde, ilgili araştırma kuruluşunun yapmış olduğu sonuçlara yer verilerek, çalışmanın kaç kişi üzerinde ve ne zaman yapıldığı da belirtilmiştir.

Uluslararası örgütler arasında en fazla Dünya Sağlık Örgütü'nün açıklamaları kaynak olarak gösterilmekle birlikte, diğer sağlık örgütlerinin de beyan ve araştırma sonuçlarına yer verilmiştir. Üniversitelerin kendi bünyelerinde yapmış oldukları araştırmalar özellikle aşının konu edildiği haber içeriklerinde zaman zaman kaynak olarak kullanılmıştır. İncelenen haberler içerisinde devlet kurumlarının (İngiltere'de çıkan bir gazete olması sebebiyle özellikle İngiliz Hükümeti'nin) haber kaynağı olarak çok az yer aldığı görülmektedir. Ancak

benzer şekilde sivil toplum kuruluşlarının (STK) kaynak kullanımında çok az tercih edildiği göze çarpmaktadır. Dolayısıyla haber kaynakları türleri bakımından değerlendirildiğinde, ortaya görece dengesiz bir tablo çıkmaktadır. Özel şirketlerin ve özel araştırma kurumlarının haber kaynağı olarak bu kadar yoğun kullanılması ama aksine STK ve üniversite araştırmalarına az yer verilmiş olması, kaynak türlerinin çeşitliliği bakımından yetersiz bir sonuç ortaya çıkartmaktadır. Aşağıda yer alan tabloda, haber kaynağı olan kurumların türlerine dair sayısal dağılım yer almaktadır.

Tablo 5. Haber Kaynağı Olan Kurumun Türü

The Guardian gazetesinin haber içeriklerinde kullanmış olduğu kaynakların ve haberi yazan kişilerin haber konusu ile uzmanlık alanlarının mutlaka uyduğu ya da daha önce bu alanlarda benzer çalışmalar yapmış oldukları dikkat çekmektedir. Gazete, haber içerik üretiminde, öğretim üyelerinden psikiyatlara, filozoflardan öğretmenlere kadar uzanan geniş bir çerçevede farklı uzmanlardan destekler almıştır. Hiç kuşku yok ki bu durum, yıllar içerisinde güven kaybına uğrayan gazetelerin ve haberin itibarına yönelik olarak yapılan olumlu çalışmalar ve değerli adımlardır. Long read örneğinde görülen, pandemi sürecinin yaklaşık 2,5 aylık bir döneminde yapılmış olan bu haberler, yavaş gazeteciliğin temel gereklerini kaynak ve uzman kullanımı anlamında yerine getirmekte; dezenformasyon ve misinformasyon önünde başarılı bir engel oluşturmaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi kaynak türleri bakımından çeşitliliğe gidilmesi ve alternatif haber kaynaklarına da yer verilmesi çoğulculuk yaklaşımı bakımından şarttır. Elbette bu süreçte önemli olan bir başka husus da, okuyucuların yavaş haberlere olan ilgisinin artırılmasıdır. Gazete bu amaçla, haber çeşitliliğini geniş tutmuş, ilgi çekici ve ana akım haber içeriklerinde rastlanmayacak araştırmalara da sıkça yer vermiştir.

SONUÇ

Yavaş gazetecilik, yalnızca medyada yaşanan hızlanma problemiyle değil, genel manada günümüz dünyasının dijitalleşme ile birlikte yaşadığı karmaşık hız sorunlarıyla da ilgilenmektedir. Dolayısıyla pratikte gazetecilik uygulamaları açısından bu soruna çözüm bulmaya çalışılmakta; öte yandan da ana akım medyanın görmediği ya da görmezden geldiği konular ve başlıklar da yavaş gazetecilik haberlerinde gündeme getirilmeye çalışılmaktadır. Ancak daha da önemlisi, yavaş gazetecilik uygulamalarında dikkati çeken husus, haberde güvenilir kaynak gösterimine verilen önemdir. Doğru ve güvenilir kaynak kullanımı, şeffaflık, açıklık ve habere duyulan güven bakımından önemli noktaları oluşturmaktadır.

Haberde kaynak gösterimi, sağlık haberciliği açısından da önem verilen konuların başında gelmektedir. Çünkü sağlıkla ilgili yapılan haber içeriklerinde yapılabilecek yanlış bir yönlendirme, toplum sağlığı açısından büyük tehlikelere yol açabilmektedir. Bu nedenle, doğru ve güvenilir kaynaklardan çıkan haberlerin servis edilmesi, toplum bahsi geçen o hastalık ya da tedavi hakkında doğru bilgilendirilmesi ve doğru eylemlere geçmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Pandemi sürecinde de yaşanan panik ve kargaşa sebebiyle dezenformasyona ve eksik verilen haberlere sıkça rastlanılmaktadır. Dolayısıyla, doğru ve güvenilir haber akışına daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer yandan haber çeşitliliği de medyada çoğulcu bakış açısını yeşerten ve güçlendiren bir fonksiyona sahiptir.

Bu nedenle, 2019 yılının son ayında Çin'in Wuhan kentinde başlayan ancak çok kısa bir süre içerisinde pandemi yani küresel salgın haline gelen Covid-19 virüsü ile ilgili yapılmış olan haberlerin çeşitliliği, kaynağı ve niteliği önem kazanmaktadır. Çalışma ile *The Guardian* gazetesinin yavaş gazetecilik edisyonu olan *Long Read*'de 1 Mart 2020-15 Mayıs 2020 tarihleri arasında çıkmış olan haberler içerik ve kaynak kullanımı bakımından analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgular, hem pandemi ile ilgili olan hem de pandemi dışı haberlerde farklı konulara değinildiği ancak ilgili konularda nitelikli fakat aynı türden kaynakların kullanıldığına işaret etmiştir. Pandemi ile ilgili yavaş haberlerin konuları ağırlıklı olarak Ekonomi, Sosyal Yaşam, Sağlık Araştırmaları ve Psikoloji olurken; haberlerde kullanılan kaynakların dağılımı ise, Kişisel Beyan, Araştırma Sonuçları, Tarihi Belgeler şeklinde ön plana çıkmış ve haber kaynağı olan kurum türleri ise, Özel Şirket, Özel Araştırma Kurumu ve Uluslararası Örgütler şeklinde olmuştur. Buradan çıkan sonuçlar, bir haber kaynağı olarak sivil toplum kuruluşlarının, hak odaklı kuruluşların ve üniversitelerin daha geri planda kaldığı ve haber kaynakları açısından bilimsel yayınların kullanımının artırılması gerektiği gerçeğidir.

Analiz sonuçlarına göre, gazete, pandemi ile ilgili haberlerin hepsinde mutlaka kaynak kullanmıştır. Haber kaynağı olarak kişisel beyan, röportaj, araştırma

sonuçları ve tarihi belgeler daha fazla tercih edilmiştir. Öte yandan gazete, konu ve içeriklerden bağımsız olarak, haberleri detaylı ve neden-sonuç ilişkisi içerisinde vermiştir. Kaynak olarak kullanılan araştırma sonuçlarının hangi kurum tarafından ve ne zaman yapıldığı belirtilmiş; detaylı bilgi edinmek isteyen okurlar için güncel internet linklerinin paylaşımları yapılmıştır. Dolayısıyla gazete, önemli bir yavaş gazetecilik örneği sergileyerek pandemi ile ilgili haberleri geniş bir bakış açısıyla farklı yönlerden ele almış, derinlemesine analiz etmiş ancak benzer kaynakları ağırlıklı olarak kullanmıştır.

Bahsi geçen bu çalışmanın örneklem kısıtı, yavaş gazetecilik uygulaması bulunan gazete sayısının azlığından kaynaklanmaktadır. Hiç kuşku yok ki, ileriki çalışmalarda örneklem tarih aralığı ve örneklem sayısı genişletilerek daha kapsamlı verilere ulaşılması mümkün hale gelecektir. Bu çalışma ile sağlık haberciliğindeki yavaş gazetecilik çalışmalarına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Alankuş, S. (2016). *Barış Gazeteciliği El Kitabı*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Arda, Z., Şahin, H. ve Büyükkol, S. (2013). İlkçağdan *Modernizme; Bilim, Sanat Ve Felsefe Buluşmaları*. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2(3), 148-156.
- Cheng, M: WHO Outbreak Communication (WHO Handbook for Journalists: Influenza Pandemic). World Health Organization (HWO) 2005, 37.
- Çaplı, B. (2002). *Medya ve Etik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Erdoğan, İ. (2007). *Türkiye’de gazetecilik ve bilim iletişimi*. Ankara: GÜ İletişim Fakültesi.
- Fiske, J. (2002). *Introduction to Communication Studies*. London: Routledge
- Kaya, A., Yüksel, E., ve Öğüt, P. (2011). *Sağlık Haberlerinde “Mucize Tedavi”ler*, Selçuk İletişim, C. 7, S. 1, s. 49-64.
- Kayıhan, B., & Hülür (2019). *Sağlık Haberlerinde Risk Söylemi*. Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, (33), 38-62.
- Le Masurier, M. (2015). What is Slow Journalism? *Journalism Practice*, 9(2), 138-152, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17512786.2014.916471>.
- Mair, J. (2017). *Post-truth anthropology*. *Anthropology Today*, 33(3), 3-4.
- Öğüt, P. (2017). *Türkiye’de Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi*. Atatürk İletişim Dergisi, (14), 5-26.
- McQuail, D. & Windahl, S. (2005). *İletişim modelleri: Kitle iletişim çalışmalarında* (K. Yumlu, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Özçağlayan, M. ve Uyanık, F. (2010) *Sosyal Medya ve Gazetecilik* (Social Media and Journalism), Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferansı: 28-30 Nisan 2010- İstanbul: Bildiriler (s. 60-73). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Özmen, K. (2019). *Yeni Haber Okuma Alışkanlıkları ve Okuyucu Tipi: Haber Önemliyse Gelir Beni Bulur*, ed. Özdemir ve A. Çetinkaya, Dijital Çağda Habercilik: Kuram ve Uygulamada Yeni Yönelimler. İstanbul: Der Yayınları.
- Press Reaction to Hutchins Report. (2000). *Nieman Reports*, 53/54(4/1), 12. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Riffe, D., Lacy, S., Fico, F. (2005). *Analyzing Media Messages: Using Quantitative Content Analysis İn Research*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Şahinoğlu, S., & Baykara, Z. G. (2011). Bir Gazetenin Sağlık Haberlerinin Sağlık/Hastalık Kavramı Çerçevesinde İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 1(2), 11-15.

Tokgöz, O. (2013). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Kitabevi.

Turgut, S. (2013). *Yeni Medya: Medyanın Kağıttan Kalesi Çökerken*. İstanbul: Destek Yayınları.

Utma, S., 2017. Medyadaki sağlık haberlerini “doğru” okumak. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 57, p. 597-605, Summer I, 2017.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1 <https://haberskudar.com/prof-dr-suleyman-irvan-covid-19-surecinde-gazeteciligi-degerlendirdi> (Erişim tarihi: 09.05.2020).

URL-2 <https://www.basinhayati.net/saglik-gazetecisi-nazli-senyuva-ile-salgin-doneminde-haberciligi-konustuk/> (Erişim tarihi: 15.02.2020).

URL-3 <https://www.evrensel.net/yazi/72348/yavas-gazetecilik> (Erişim tarihi: 10.01.2020).

URL-4 <https://www.prospectmagazine.co.uk/magazine/slowjournalism> (Erişim tarihi: 10.04.2020).

URL-5 <http://en.slow-media.net/manifesto> (Erişim tarihi: 15.01.2020).

URL-6 <https://journos.com.tr/yavas-gazetecilik-anlamak-icin-okumak> (Erişim Tarihi: 10.04. 2020)

URL-7 <https://www.fipp.com/news/can-slow-journalism-march-slowly/> (Erişim tarihi: 09.03.2020)